

es feia en part per la seva fama pròpia, però també hi degué ajudar molt la interpretació del seu nom com *ter Tullius* 'el qui val tres vegades com *Tullius*' (Ciceró), interpretació fundada en la corrupció d'un pas-satge famós de Sant Agustí (on *philosophaster Tullius* 'el petit filòsof TuHí' es va convertir en *philosophus ter Tullius*). □ 1.ª doc.: en cat., Belv.; en cast., c. 1630-40; *tertulià*, Belv., cast. *tertuliano*, mj. S. XVII.

«--- *mon cher Alphonse* --- home d'uns 30 anys --- amb un monocle encastat a l'ull dret; duia, com dos altres joves amb qui estava de *tertúlia*, copalta d'ales planes, i una americana ---», Noller (*F. d'Or* II, 142).

L'etimologia, demostrada allà primerament, s'exposa amb detalls i bibliografia en la llarga nota del *DCEC/DECH* (v. 474a6-475b47), que no sembla útil de reproduir ací. La doc., abundosa en castellà, i allà més antiga, mostra que del cast. va passar al port. [fi S. XIX] i esporàdicament al fr. (1872), i també és possible i versemblant que d'allà vingués al català. Tanmateix és possible també, amb la poca documentació i estudi del nostre lèxic i literatura en aquells segles, que no s'estengués menys aviat en els cercles valencians i barcelonins, pel fet que fou Lluís Vives, qui va indicar primerament que la bona lliçó era *philosophaster Tullius*, en lloc de *philosophus ter Tullius* o *ph. Tertullius* que fins a llavors portaven tots els mss. i edicions coneguts de la *Ciutat de Déu* del gran africà; aquí i en les ciutats castellesanes es degué discutir molt sobre l'esmena de Lluís Vives, i la fàcil pseudo-etimologia *Tertullianus = ter Tullius* 'el qui val tres vegades Ciceró' devia ser tenaçment acceptada pels catòlics a ultrança i enemics de Lluís Vives, i del Renaixement paganòfil.

No tenen valor les altres etimologies de *tertúlia*, i poc valor les interpretacions totes, que s'havien donat abans. Després de les més arbitràries, la que va publicar KHeisig, en *Quaderni Ibero-Americani* 1956, 216-8 (ja rebutjada per RRicard, *BHisp.* LX, 1958, 216-24). Un primer pas en ferm ens va permetre de fer la sana i vasta erudició de M. Bataillon (*RFE* XXXV, 122-4), rectificada i completada en fi pel meu *DECH*. Cf. encara ETierno Galván, *Notas sobre la tertulia* (*Bol. inform. del Semin. d. Der. Pol.*, Salam., 1956 I, 17-34).

DERIV.: *Tertuliaire* (1844, *DAG.*). *Tertulià* [Belv.]: «cada vespre entre vuy y nou s'aturavan a l'entrada de casa --- uns quants cotxes, que hi portavan, ab una constància digna de l'altre segle, dotze o tretze *tertulians*», Genís Aguilar (*Julita*, p. 49); «hi anirien una mica tard, la reunió estaria en el ple --- —Pst, pst! —faria ell—. Us porto un *tertulià* nou, un altre assidu», Puig Ferrater (*Cercle Màgic*, 121); és dolent l'acastellanat *contertulí*; no tant, i potser innecessari, *contertulià*.

Terux, V. *talús* *Terzó*, cita hapax del *DAG.* a. 1469, on potser «de les *terzós*» és mal copiat per les *esterzons*, alteració de 'extorsions' *Tès, tesa, V. tendre* v.; V. *tu Tesa*, V. *tendre* v., *teia* i *tesi Tesar*, V. *tendre* v. *Tesaur*, *tesaurer*, *tesauritzar*, V. *tesor* *Te-*

serar o *atese-* i (*a*)*teserat*, grafies incorrectes per (*a*)*teser-ar*, *-erat*, V. *ters*

TESI, pres del ll. *thesis*, i aquest, del gr. *θέσις* id., pròpiament 'acció de posar', derivat de *τίθημι* 'jo poso'. □ 1.ª doc.: *tesis*, 1805, Belv.; *thesa*, Lacav.: «conclusió, *thesa*, proposició: *thesis*, propositio».

El *DAG.* porta «aguantar les *thesses*», mall. i Vic (amb una *-ss-* potser només gràfica); els mallorquins no han abandonat encara l'ús d'aquesta variant, potser com a mot de seminarista: «aqueys bons senyors no han aduïdes raons convinents de les seves *teses*», *AMAlcover* (*BDLC* VI, 303).

DERIV. del mateix verb grec: *Tema* [fi S. XVI], ll. *thēma*, *-ātis*, gr. *θέμα* id. «Ací han fi totes aquelles rahons que s'i són recomptades dels dits --- avi e pare nostres; e tornarem a nostre *thema*, ço és, dels grans fets qui-s són stats seguits en nostra casa en --- nostra vida», *Cròn.* del Cerimoniós (p. 51.11; Bof., 57); en *BMetge* més aviat és 'tesi': «injúries farets e torts / generalment / --- / e serats quití de la flama / que en infern crema, / e, doncs, provat és nostre *tema*: / axí us port Déu, / quan vos morrets, al regne seu / e us gard de mal» (*Sermó*, v. 198, *NCl.* x, 51); «Com Tirant hagué vista la letra [del rei d'Egipte] --- ajustà tots los cavallers del camp, e pregà-ls que-l consellas-sen --- si faria resposta a la letra, e si fehia resposta quina *tema* pendria, e si acceptaria la batailla o no», *JoMartorell* (*Ag.* II, 205).

Partint d'un concepte un poc nebulós de la idea de 'tema de conversa' passà vulgarment a 'idea fixa', de vegades 'pensament obsessiu'; generalment tornat femení a causa de la terminació (com ja en *Martorell*): «Fins a la mort és mester hom se tema, / perquè Amor en les carns tostemp crema; / Amor, Amor! Yo he pres ferma *tema*, / que vostre bé porta dolor extrema», Ausiàs (cxv, 13a); «altra vegada / que fon prenyada / --- / del vi novell, / del monestrell, / beure pres *tema*; / ple de verema / era lo trull: / al major bull, / --- / ella hi muntà; / --- / sens pagar sisa / pens ne begué / e romangué / lo cap ficat»; «si tant --- te contrasta / la carn y-t mou / --- / si tant te crema, / torna a ton *tema*: / puy's tant te plau, / com dix Sant Pau, / més val casar / que no cremar», *JRoig* (*Spill*, 6343, 10182).

En aquest sentit resta en ús popular modern, sobretot en les comarques rurals, però en tots els dominis dialectals. Del cat. or. n'aplega frases *Barnils* amb el sentit de 'mania, quimera' (*BDC* II, 12). En el *Flamí-cel*, a propòsit del nom de *Casa Antema* de la Plana de Mont-ros, contén que la casa fou construïda per un cabaler de Brenuí; volent-se casar, la casa pairal va haver de donar-li un Prat de La Plana, on es va posar a fer-hi una casa, i els envejosos a la nit li tiraven a terra el que havia fet durant el dia; ell, però, tot dient «a *tema* de tots, facen lo que vulgen, puo puiar casa», i se'n sortí: o sigui 'mal pesi a qui sigui' (contat per un amic, d'aquell poble, 1957): «proposà obsequiar-lo ab una sortida a la embarcació --- el patró de la "Curra" --- s'havia enamorat de la Beatriu, en sos der-